

Verkiezingen 2019
Vlaanderen, België en Europa

REGEERAKKOORDEN VOOR EEN DUURZAME ENERGIETRANSITIE

Beleid maakt het verschil. Zet energietransitie doelen voor 2030 die sociaal-economisch verschil maken en de levenskwaliteit verbeteren.

Zorg dat hernieuwbare energie maximaal ontwikkelt, door in te zetten op systeemintegratie, positieve communicatie en een stabiel groeikader.

Neem sleutelmaatregelen voor duurzame warmte in gebouwen, want de warmteomslag moet drastisch versnellen in de volgende legislatuur.

Samenvatting

Het momentum voor de omslag naar een volledig of grotendeels op hernieuwbare energie gebaseerd energiesysteem neemt toe. België is een van de landen met de grootste positieve economische impact van het uitvoeren van het klimaatakkoord van Parijs. De energietransitie is voor België een enorme economische opportuniteit.

Zet ambitieuze en haalbare doelstellingen voor 2030, samen met proactieve beleidsmaatregelen om deze te bereiken. Aangezien we mikken op een volledige omschakeling naar hernieuwbare energie tegen 2050, is het nodig de tussentijdse doelstellingen ook in functie van die langere termijn te bekijken. ODE vraagt dat de Belgische doelstelling en de onderliggende verdeling over gewesten en het federale niveau zou opgetrokken worden om nationaal op minstens 25% uit te komen.

Een bedrijfszeker energiesysteem bestaat uit een gebalanceerde mix van de verschillende hernieuwbare energiebronnen met voldoende interconnectie en systeemintegratie. De verschillende hernieuwbare energietechnologieën hebben een stabiel groeikader nodig, dat toelaat om zo snel mogelijk op een punt te komen dat steun niet langer nodig is.

De Vlaamse energievraag bestaat voor 60% uit warmte. De verduurzaming van warmte is een van de grootste uitdagingen in de energietransitie. We zien consensus over drie routes op weg naar

groene warmte: energiebesparing, collectieve duurzame warmtelevering via warmtenetten en individuele groene warmtebronnen. Verschuif heffingen uit het elektriciteitsstarief naar het gastarief, zodat lagere stroomtarieven de groei van warmtepompen stimuleren en hogere gastarieven warmtenetten beter haalbaar maken. Combineer dit met een CO₂-heffing op fossiele brandstoffen en op elektriciteit.

De energietransitie is voor België een enorme economische opportuniteit

De wet op de kernuitstap voorziet de sluiting van de zeven Belgische kernreactoren tussen 2022 en 2025. Dit presenteert de Belgische energiesector met een grote uitdaging. Het is duidelijk dat we nieuwe capaciteit zoveel mogelijk moeten invullen met hernieuwbare energie, WKK en flexibiliteit door vraagsturing en sectorkoppeling. Nieuwe gascentrales kunnen in een overgangsfase een oplossing bieden. Niet meer dan nodig, want ze dreigen ons wel vast te zetten in langer dan wenselijke afhankelijkheid van fossiele brandstoffen.

Inleiding

Het momentum voor de omslag naar een volledig of grotendeels op hernieuwbare energie gebaseerd energiesysteem neemt toe. Nieuwbouw is onder invloed van de energieprestatieregelgeving op een rechte lijn richting bijna energieneutrale gebouwen. Rest nu natuurlijk het significant opschalen van het energierenovatiетempo, en het aanpakken van het niet gebouwgebonden energiegebruik (toestellen, koken, wassen...). Zonnepanelen en windturbines behoren meer en meer tot het dagelijkse landschap. Alle voortekenen zijn dat we aan de vooravond staan van het doorbreken van decentrale opslag, elektrische voertuigen en het ontsluiten van het gigantisch potentieel aan flexibiliteit bij consumenten eens de digitale meter uitgerold raakt. Het is opvallend dat ook de warmtenetten aan een sterke remonte begonnen zijn, onder andere gedreven door aanbieders van restwarmte die deze zoeken te valoriseren.

België is na Letland en Malta het land met de grootste positieve impact op het bruto nationaal product van het uitvoeren van het klimaatakkoord van Parijs¹. **Het is dan ook belangrijk dat België de energietransitie aanvat als een enorme economische opportuniteit**, en de leiding claimt op domeinen waar we vandaag sterke competenties uitbouwden zoals technologisch maatwerk, circulaire stromen of offshore wind infrastructuur. Dit biedt grote kansen voor werk, sociale vooruitgang, schone lucht, internationale uitstraling en export. Hoe sneller we energiesparen en hernieuwbare energie implementeren, des te sneller kunnen we profiteren van de baten.

Beter bestuur is noodzakelijk voor structurele resultaten

Vlaanderen en België lopen vol met intelligente en gemotiveerde politici, experts en ondernemers. Het menselijk kapitaal om van de energietransitie een succes te maken is niet het probleem. Alleen slagen we er te weinig in om duidelijke beleidslijnen uit te zetten op een maatschappelijk gedragen manier en vol te houden over verschillende legislaturen.

Beter bestuur
is noodzakelijk
voor structurele
resultaten

België heeft nood aan een geïntegreerd en op alle beleidsniveaus samenhangend energiebeleid om werk te maken van de energietransitie en om onze energie-bevoorradingsekerheid op korte en lange termijn te garanderen.

De energietransitie is een grote uitdaging voor onze maatschappij. Het institutionele en reglementaire kluwen op het gebied van energie maakt de uitdaging nog complexer.

Beter bestuur is een noodzakelijke randvoorwaarde voor structurele resultaten. De verschillende regeringen en parlementen in ons land moeten coherent, wetenschappelijk verantwoord en transparant ontwikkeld beleid op de rails zetten. Dit zal onvermijdelijk een combinatie zijn van bottom-up inschattingen van wat we vandaag zien als economisch en technisch haalbaar en anderzijds terugrekenen vanuit de mijlpalen die bijvoorbeeld de klimaatwetenschap en internationale akkoorden uitzetten. Die lange termijn strategie moet de broodnodige investeringsstabiliteit bieden om infrastructuur investeringen uit te voeren, of om grote delen van de maatschappij tot aanpassingen te bewegen.

Concreet is veel meer afstemming tussen beleidsniveaus en parlementen absoluut onvermijdelijk in ons complexe land. Een duidelijke klimaatwet met een algemeen kader en overleg- en adviesstructuren zal daarbij instrumenteel zijn².

¹ <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2019/energy-scenario-employment-implications-of-the-paris-climate-agreement>

² ODE onderschreef Sign for my Future, <https://signformyfuture.be/nl/>

Zorg voor coherentie en bevorder integratie:

- Coherentie: omdat de energiesystemen van de drie gewesten en het gewestelijk en federaal energiebeleid onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. Om een voorbeeld te geven, het beleid dat in de gewesten wordt geïmplementeerd voor de ontwikkeling van energie-efficiëntie en hernieuwbare energie heeft een beslissende invloed op onze bevoorradingszekerheid van elektriciteit en op het mogelijk maken van de federaal vastgelegde kernuitstap. Het is daarom essentieel dat elke regering haar eigen energie strategie ontwikkelt om de eigen mogelijkheden en specifieke kenmerken te maximaliseren maar dat ze tegelijk coherent en op elkaar afgestemd blijven om een echte geïntegreerde nationale strategie te kunnen ontwikkelen.
- Integratie: met het oog op het optimaliseren van de interacties en synergieën tussen de drie energiesectoren, namelijk die van elektriciteit, warmte/koeling en transport. Een geïntegreerde visie moet inspelen op alle technologische en gedragsmatige elementen om zowel de voorzieningszekerheid en de transitie naar een duurzame energiemix efficiënt en doeltreffend te garanderen. De eerste pijler van deze energievisie is uiteraard de energie-efficiëntie, ondersteund door een evenwichtige en ambitieuze mix van hernieuwbare energiebronnen en de flexibiliteit in al zijn vormen (vraag, productie, opslag).

Leg becijferde doelstellingen vast met duidelijke deadlines voor energie-efficiëntie en hernieuwbare energie. Ambitieuze en haalbare doelstellingen zijn nodig voor 2030, samen met proactieve beleidsmaatregelen om deze te bereiken. Aangezien we mikken op een volledige omschakeling naar hernieuwbare energie tegen 2050, is het nodig de tussentijdse doelstellingen voor 2030 en daarna 2040 ook in functie van die langere termijn te bekijken.

Ondersteun het overleg over onze bevoorradingszekerheid van elektriciteit op korte en middellange termijn. Dit vereist de ontwikkeling van de flexibiliteit van het elektrisch systeem en moet voornamelijk gebaseerd zijn op een evenwichtige en ambitieuze mix van energie-efficiëntie en hernieuwbare energie.

Leg bevoorradingsstrategie vast in regionale context

België maakt deel uit van de CWE (Centraal West-Europese) gekoppelde elektriciteitsmarkt. Onze bevoorradingszekerheid valt dus te bekijken op regionaal (Europees) niveau en moet rekening houden met onze interconnectiecapaciteit en haar beschikbaarheid en de evolutie van de energiemix in de buurlanden. Het is belangrijk om in België te beslissen hoe wij in die context onze bevoorradingszekerheid willen verzekeren. Dit blijft nog altijd de verantwoordelijkheid van iedere afzonderlijke lidstaat. Vanaf 2022 daalt bovendien de beschikbare capaciteit in een aantal belangrijke

buurlanden. We zullen de nodige maatregelen moeten uitwerken om de structurele blok van de elektriciteitsvraag zo effectief mogelijk te dekken door flexibele capaciteit, zowel aan de vraagzijde als aan de productiezijde. Daarbij is voldoende binnenlandse capaciteit nodig, om de invoerafhankelijkheid niet te groot te maken. Het operationeel houden van bestaande gasproductie-eenheden moet anderzijds zorgvuldig worden overwogen om te voorkomen dat ze de ontwikkeling van vraagsturing en hernieuwbare energie belemmeren.

Leg bevoorradings-
strategie vast in
regionale context

Maak optimaal gebruik van de markt om de investeringen en innovatie in intelligente oplossingen, die de flexibiliteit van het elektrische systeem maximaliseren, te stimuleren en voort te zetten. Daarom is de verdere ontwikkeling van de flexibiliteit van de markt, met name door het betrekken van de gedecentraliseerde productie en prosumenten aangesloten op de distributienetten een prioriteit. De overheid moet ook strikt toezien op de naleving van de regels van de ontvlechting (unbundling) tussen de gereguleerde actoren die verantwoordelijk zijn voor het beheer van de infrastructuur en de facilitering van de markten (de distributienetbeheerders) en de verschillende spelers op de markt. Het is essentieel dat de taken en verantwoordelijkheden van de verschillende actoren duidelijk worden omschreven in lijn met de principes van unbundling, vooral door de opkomst van nieuwe actoren en toepassingen (decentrale opslag) in de markt. Het is belangrijk om maximaal ruimte te geven aan innovatie door marktspelers.

Maak het verschil met beleid

Doelstellingen kunnen en moeten de duurzame energietransitie en investeringszekerheid ondersteunen.

De enige bindende nationale doelstelling voor België tegen 2030 is een verplichting om de uitstoot van broeikasgassen te beperken tot 35% onder het niveau van 1990 in de sectoren die niet onder de Europese emissiehandel vallen ("non-ETS"). De invulling van deze doelstelling en de bijdrage aan de doelstellingen op Europees niveau (zoals die voor hernieuwbare energie) staat de lidstaten vrij. Ze moet natuurlijk wel redelijk zijn.

Maak het
verschil
met beleid

In het ontwerp Nationaal Energie en Klimaatbeleidsplan voor 2030 schuiven de Belgische regeringen een doelstelling van 18% hernieuwbare energie naar voor. Ter vergelijking, de (bindende) doelstelling voor 2020 bedraagt 13% hernieuwbare energie. De lidstaten wachten nu op feedback van de Europese Commissie, waarna ze tegen eind 2019 de plannen in finale vorm moeten indienen. Ze moeten tegen dan overigens ook een eigen nationale lange termijn energiestrategie opstellen en indienen. Die moet bijdragen aan de Europese doelstelling om de economie tegen 2050 koolstofneutraal te maken³.

³ https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2050_en

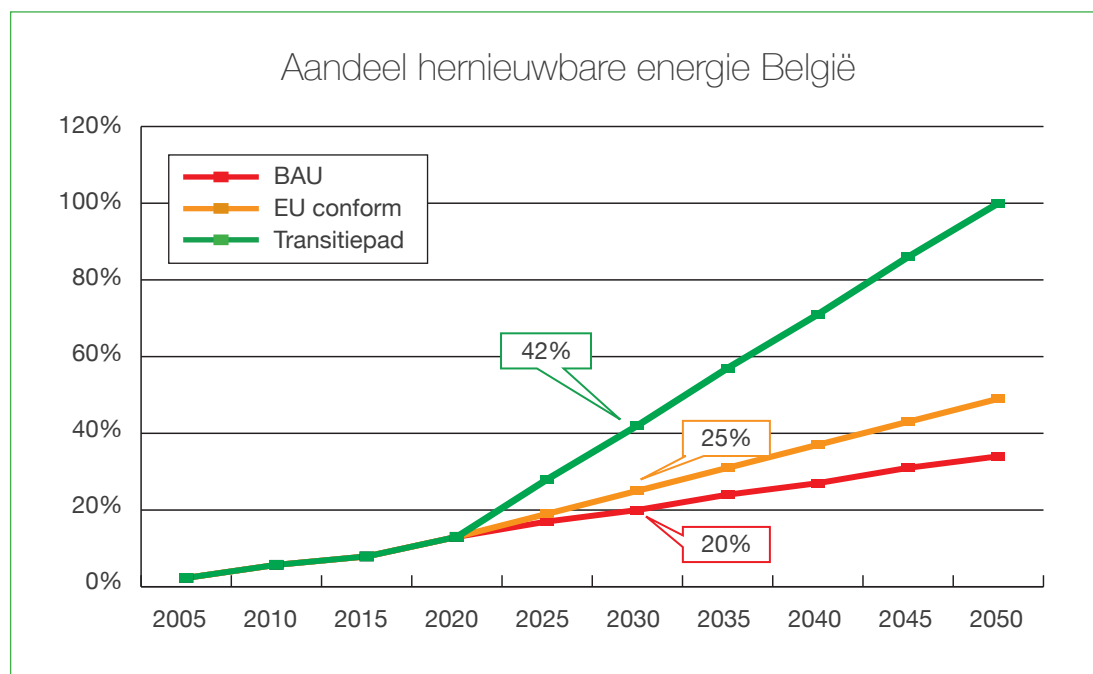
De hernieuwbare energie doelstelling in het Belgisch ontwerp plan ligt in lijn met het niveau van hernieuwbare energie aandeel dat we sowieso zonder bijkomend beleid verwachten tegen 2030. Business as usual dus. Daarvoor hebben we geen plan nodig. Bovenal is dit ver onder het te verwachten niveau om redelijk bij te dragen aan de Europese afspraken en zeker om onze bijdrage te leveren aan de 2050 strategie.

Hernieuwbare energie doel 2030 zou eigenlijk 40% en minstens 25% moeten zijn

De Belgische doelstelling is eigenlijk nog gebaseerd op de oorspronkelijke Europese doelstelling van 27%. Ondertussen is die finaal afgeklopt op 32%, in lijn met het aanscherpen van de ambities voor energie-efficiëntie. Ecofys (nu Navigant) berekende in 2017 dat een Belgische bijdrage aan een Europese doelstelling van 32% op basis van de verdelingsmethode gebruikt in 2020 op 25% uit zou komen⁴. ODE vraagt dan ook dat de Belgische doelstelling en de onderliggende verdeling over gewesten en het federale niveau minstens zou opgetrokken worden om nationaal op 25% uit te komen. Het potentieel voor hernieuwbare energie ontwikkeling is in ieder geval aanwezig⁵.

Hernieuwbare energie doel 2030 zou eigenlijk 40% en minstens 25% moeten zijn

Een doelstelling grootteorde 40% hernieuwbare energie voor België in 2030 ligt in lijn met koolstofneutrale en hernieuwbare 2050. Dit is de eigenlijke referentie. Uiteraard te combineren met een veel grotere ambitie op het vlak van absolute energiebesparing.

Uiteraard zullen we moeten waken over een rechtvaardige verdeling van kosten en baten van de noodzakelijke investeringen en over de blijvende betaalbaarheid van energie.

⁴ TU Wien, Ecofys, National benchmarks for a more ambitious EU 2030 renewables target, June 2017

⁵ Zie voor meer detail de reactie van maart 2019 van BOP, EDORA en ODE op het ontwerp NEKP

Aparte ambitieuze doelstellingen voor 2030 (op pad naar koolstofneutraal 2050)

Energiebesparing > efficiëntie	-10% tov. 2015
Elektriciteit	50% hernieuwbaar in 2030 (wind, zon, bio)
Warmte	25% hernieuwbaar in 2030 (collectief en individueel: omgevingswarmte, restwarmte, bio, zon, diepe geothermie)

Flexibiliteit, opslag en vraagsturing zijn met systeemintegratie een noodzakelijke voorwaarde om op een duurzame manier significante groei in energiebesparing en hernieuwbare energie te realiseren. Studies van Elia, EnergyVille en Ecodesign geven wat dat betreft een optimistisch beeld van het potentieel aan ongebruikte flexibiliteit bij de industrie en de huishoudens. Een slimme combinatie van technologie (digitale meters en apps) en tarifiering en flexibiliteitsproducten kunnen deze ontsluiten.

Laat hernieuwbare energie groeien

PV, wind en bio-energie zijn complementair. Een bedrijfszeker energiesysteem bestaat op termijn uit een gebalanceerde mix van de verschillende hernieuwbare energiebronnen met voldoende interconnectie en systeemintegratie. Die streeft naar gelijktijdigheid van productie en verbruik en sectorkoppeling om zo efficiënt mogelijk met energie om te gaan. Daarbij is een belangrijke rol weggelegd voor flexibiliteit via warmte-krachtkoppeling (WKK), warmtenetten en warmtepompen.

Laat hernieuwbare energie groeien en doe investeren in productie

Het ondersteuningsbeleid moet dan ook plaats bieden voor de verschillende hernieuwbare energietechnologieën. Zij hebben een stabiel groeikader nodig, dat toelaat om zo snel mogelijk op een punt te komen dat steun niet langer nodig is. Dit zal uiteraard sterk afhangen van de competitiviteit ten opzichte van traditionele energiebronnen, en de mate waarin die nog subsidies of voordelen krijgen. Maar ook schaafeffecten

kunnen voor een versnelling in de afbouw van steunnoden zorgen. Verder moeten we ook waken over een eerlijk speelveld ten opzichte van de buitenlandse. Het handhaven van een injectietarief op groene stroom in Vlaanderen is wat dat betreft bijvoorbeeld een kunstmatige handicap voor Vlaamse hernieuwbare energie ontwikkelaars.

Doe investeren in productie

Behoud het huidig goed werkend ondersteuningsbeleid via de groene stroomcertificaten. Verbeteringen zijn zeker mogelijk. Zo is voor zonne-energie nieuwe differentiëring mogelijk afhankelijk van grootte en injectie. Maar in globo zal naarmate de investeringskost voor hernieuwbare energietechnologie afneemt en de inkomsten uit de energiemarkt stijgen, de nood aan ondersteuning uitfaseren.

Hierbij is transparantie in subsidies of andere indirecte vormen van ondersteuning ook heel belangrijk. Een subsidie verdwijnt niet door ze minder zichtbaar door een andere, niet gereguleerde partij te laten dragen. Duidelijkheid, transparantie en voorspelbaarheid zijn allemaal belangrijk.

Stimuleer warmteproductie en biogas voor warmtenetten, en steun ook de koppeling van warmtenetten in de gebouwen.

Maak het mogelijk om beschikbare sites maximaal te ontwikkelen voor lokale decentrale energieproductie. Energiedelen voor zon, wind of biogasprojecten tussen lokale producenten en afnemers bespaart netkosten. Het is dan ook logisch dat zij een aangepast nettarief betalen, en daardoor rendabeler projecten kunnen ontwikkelen. Niet alleen het netbeheer zal daar wel bij varen, ook de sociale toegang tot hernieuwbare energieprojecten vergemakkelijkt als het niet langer nodig is om zelf bijvoorbeeld een geschikt dak te hebben.

De uitdaging blijft ondertussen in ons dichtbevolkte landje om de nodige ruimte te creëren voor de verdere ontwikkeling van hernieuwbare energie. Dit is vooral een kwestie van prioriteiten. Maak een intelligente afweging tussen een energetische, een milieutechnische en een ruimtelijke optimalisatie. Houd daarbij niet alleen rekening met de huidige, maar ook toekomstige doelstellingen inzake hernieuwbare energie en kader dit in een brede toekomstvisie.

Het huidige ruimtelijk kader, waarbij de regelgeving aangeeft om windenergie in te passen in bestaand ruimtebeslag of aan te sluiten bij bestaande infrastructuur is een goed werkbaar houvast. Zowel voor de vergunningverlenende overheid als voor de projectontwikkelaars die de doelstellingen voor hernieuwbare energie willen helpen realiseren. Het is essentieel voort te bouwen op het huidige kader en binnen dat kader bijgevolg geen bijkomende beperkingen door te voeren. Behoud dus de principes van het huidige kader, en breid het uit waar mogelijk.

Naast een goede ruimtelijke inplanting zal draagvlak voor concrete projecten ook en vooral het resultaat zijn van correcte en tijdige informatieuitwisseling, betrokkenheid en diverse vormen van participatie.

Cruciaal: lanceer volledige vergroening warmte in gebouwen

De Vlaamse energievraag bestaat voor 60% uit warmte: de verduurzaming van warmte is (samen met transport) dus een van de grootste uitdagingen in de energietransitie. Er is consensus over drie routes op weg naar groene warmte: energiebesparing, collectieve duurzame warmtelevering via warmtenetten en individuele groene warmtebronnen. Alle drie zijn ze essentieel om op tijd de energietransitie te realiseren. Ze moeten zwaartepunten zijn van het energieluik van de nieuwe regeerakkoorden.

Cruciaal: lanceer
volledige vergroening
warmte in gebouwen

Verschuif energieheffingen en voer CO₂-heffing in

niet in een energiekostenbesparing voor de investeerder omdat de elektriciteitsfactuur veel meer heffingen bevat dan die voor stookolie en aardgas. De lage kost van verwarming met aardgas maakt het ook zeer moeilijk voor warmtenetten om te concurreren op prijs.

Verschuif energieheffingen en voer CO₂-heffing in

Voer dus een energietaxshift in de distributietarieven uit voor elektriciteit en gas: verschuif progressief een aantal heffingen uit het elektriciteitstarief naar fossiele brandstoffen, in lijn met het vervuiler betaalt principe. Zo stimuleren lagere stroomtarieven de groei van warmtepompen en maken hogere gastarieven warmtenetten beter haalbaar. Overweeg een heffing op stookolietanks.

Combineer dit met een CO₂-heffing op fossiele brandstoffen⁶ en op elektriciteit, in functie van de CO₂-uitstoot, met een stijgend traject richting 2030, in lijn met de conclusies van het Nationale debat over koolstofarifiering; voorzie de nodige flankerende maatregelen voor energierenovatie en het voorkomen van energie-armoede.

Werk binnen de federale bevoegdheid over energietarieven de sociale tarieven voor warmte geleverd door warmtenetten uit, gefinancierd uit het Fonds Beschermde Klanten dat ook tussenkomt in de sociale gastarieven.

Zorg dat in het steunmechanisme van **capaciteitsvergoedingen** de deelname van (middel)grote WKK-installaties gekoppeld aan warmtenetten nabij dicht bebouwde kernen zeker mogelijk is. Deze keuze bevordert zowel de energie-efficiëntie van de stroomproductie als de ontwikkeling van warmtenetten voor collectieve verduurzaming.

Stimuleer het aansluiten van bestaande bebouwing op warmtenetten door het invoeren van een premie voor individuele aansluitingen. Dit is nodig om de vervanging van fossiele individuele installaties door collectieve duurzame warmte te bevorderen.

Versterk succes van energienormen voor gebouwen

Versterk succes van energienormen voor gebouwen

De energieprestatieregelgeving heeft tot doel om de bestaande en nog op te richten gebouwen naar veel betere energieprestaties te leiden. De berekeningen die deel uitmaken van deze regelgeving (EPB, EPC) moeten de correcte globale tendensen geven, innovatie stimuleren en handhaafbaar zijn. De bouwwereld heeft bovendien de rechtszekerheid nodig dat de vandaag gemaakte keuzes morgen tot conformiteit zullen leiden. Daarnaast zijn belangrijke randvoorwaarden een lagere administratieve last, uniformiteit

tussen nieuwbouw en bestaande bouw en tussen de 3 gewesten. Tenslotten moeten we aansluiten bij Europese normering (minimaal voor productprestaties).

⁶ In te voeren op brandstoffen buiten de Europese emissiehandel (ETS)

Concrete aandachtspunten hernieuwbare energietechnieken (op korte termijn):

- Correcte valorisatie van de verschillende warmtepomptechnologieën tegenover fossiele oplossingen. Dit vereist ook een correcte verhouding tussen de verschillende warmtepomptechnologieën.
- Meer aandacht voor het functioneren van het gebouw in zijn omgeving, door een correctere inrekening van externe warmtelevering via warmtenetten, en door meer rekening te houden met afstemmingen van vraag- en aanbod (valorisatie van flexibiliteit, opslag, vraagsturing,...)
- Correcte valorisatie van hernieuwbare koeling. Door de hogere isolatiegraad van gebouwen, dringt koeling zich steeds meer op. Door aanpassingen aan de gebouwschil en/of gebouworientatie zal men de koelvraag reduceren. Wanneer koeling toch noodzakelijk blijkt, dan mag hernieuwbare koeling een goed E-peil en een REG premie niet belemmeren. Om het aandeel hernieuwbare koeling te realiseren kan men op verschillende manieren te werk gaan, o.a. door passief koelen bij geothermische warmtepompen, door de benodigde primaire energie voor de koeling te leveren via hernieuwbare bronnen of door warmterecuperatie toe te passen.
- Aanpassen van de primaire energiefactor (PEF, voor elektriciteit). Concreet valt hieronder o.a. de aanpassing van de primaire energie factor van 2.5 naar 2.1 om het aandeel hernieuwbare elektriciteit correct weer te geven.

Betere planning, zonering en kennisopbouw voor duurzame gebouwenverwarming

Voorzie financiële en organisatorische ondersteuning voor lokale besturen bij het uitwerken van een lokaal warmtezoneringsplan en een warmtebeleidsvisie, naar analogie met de succesvolle rioleringsplannen⁷.

Een duurzame transitie in het warmtebeleid bouwt het gebruik af van steenkool en stookolie voor verwarming en in een later stadium van alle fossiele brandstoffen ten voordele van duurzame, energie-efficiënte en betaalbare verwarmingstechnieken zoals warmtepompen, zonneboilers en warmtenetten.

Die transitie moet gepaard gaan met een versneld vervangingsprogramma naar duurzame hernieuwbare warmtetoepassingen en het vermijden van lock-in effecten. Zet daarom een duidelijke uitfaseringskalender uit: vanaf 2021 geen nieuwe stookolieverwarming meer installeren, en vanaf 2030 alleen nog duurzame verwarmingstechnologie installeren in nieuwe of bestaande gebouwen. Dit vereist een drastisch renovatiebeleid, onder andere om de niet energetische aspecten van renovatie af te dekken.

Maak mensen en middelen vrij voor een kennisplatform groene warmte, voor de inhoudelijke ondersteuning en beleidsmatige vertaling van de transitie in de warmtesector. Wij pleiten daarbij ook voor een stimulering van warmte-afgiftesystemen die werken op lage temperatuur, in nieuwbouw of bij grondige renovaties. In woningen vandaag al een lagetemperatuur-afgiftesysteem voorzien, zal de transitie naar duurzame verwarmingsbronnen vereenvoudigen.

Betere planning, zonering en kennisopbouw voor duurzame gebouwenverwarming

⁷ <https://www.vmm.be/water/riolering/aansluiten-of-zelf-zuiveren/zoneringsplannen>

Kwaliteitsvol onderwijs en opleiding van installateurs, ingenieurs en architecten zal samen met vooruitstrevend academisch onderzoek bijdragen tot deze transitie. Hiertoe vragen we aan de Gemeenschappen om het STEM (*Science, Technology, Engineering, Mathematics*) onderwijs verder te promoten in het middelbaar en het hoger onderwijs, dit met de nadruk op meisjes en jonge vrouwen, om het huidige onevenwicht verder te herstellen.

Werk een effectieve ondersteuning uit voor de collectieve wijkrenovatie van bestaande woningen, zowel via financiële stimulansen als inhoudelijke ondersteuning.

Warmtepompen zetten hernieuwbare energie uit lucht, ondergrond of water met behulp van elektriciteit om in warmte en/of koeling. Hiermee kan je gebouwen verwarmen, koelen en het sanitair warm water aanmaken. Door de optimale benutting van deze bronnen bespaart een warmtepomp energie en reduceert ze de uitstoot van broeikasgassen. In een warmtepomp vindt geen verbranding plaats waardoor ze ter plaatse geen uitstoot genereert. Warmtepompen werken op basis van elektriciteit. Deze koppeling met het elektriciteitssysteem maakt van de thermische buffer gekoppeld aan de meeste warmtepompen ook een speler in vraagsturing. Warmtepompen zullen dus een cruciale rol spelen in het behalen van onze energie- en klimaatdoelstellingen.

Ontsluit het potentieel van de renovatiemarkt

Om de doelstelling van 120.000 warmtepompen tegen 2030 te halen is veel meer nodig dan de huidige maatregelen en zal vooral moeten ingezet worden op het reduceren van de warmtevraag en het vergroenen van de verwarming van ons bestaand gebouwenbestand. Om warmtepompen in bestaande gebouwen te stimuleren bestaan er vandaag premies, maar die leiden niet tot een voldoende grote toename.

Naast een lastenverschuiving van elektriciteit naar fossiel en een duidelijk uitfaseringsplan voor fossiele verwarming zal een stimulans tot renovatie met groene warmte of een herwerking van het premiesysteem het potentieel van de vervangingsmarkt helpen ontsluiten.

Ontsluit het potentieel van de renovatiemarkt

Maar enkel een **grootschalig investeringsprogramma** zal significant en snel vooruitgang kunnen boeken. Geef hierbij prioriteit aan woningen van gezinnen in energiearmoede en sociale woningen. Zij moeten volledig ontzorgd een nul op de meter renovatie krijgen, om hen zo veel beter te wapenen tegen betalingsmoeilijkheden. De opbrengsten van een CO₂-heffing kunnen hiervoor ingezet worden. Voor de andere woningen valt het te overwegen een derde partij financieringsmodel in te zetten waarbij gezinnen de investeringen in de

renovatie terugbetalen via de besparing op hun energiefactuur. Belangrijk is dat een derde partij voor gezinnen het aanbod kan doen om de renovatie volledig voor hen te coördineren en in de meest optimale richting te sturen.

Maak het transportsysteem een multifunctionele speler in het energiesysteem

Het transportsysteem speelt een sleutelrol in sectorkoppeling: het is potentieel een zeer grote bron van flexibiliteit die maximale productie van variabele hernieuwbare energiebronnen kan ondersteunen. Niet alleen door de inzet van batterijen van elektrische voertuigen, maar ook door het gebruik van hernieuwbare energiedragers als groene waterstof of vloeibaar synthetisch methaan of hernieuwbare (m)ethanol. Het is belangrijk om dit potentieel nu ook effectief te ontsluiten.

Elektrificering van transport levert op zich een grote primaire energiebesparing op. Dat is zeer nodig, want er tekent zich een grote kloof af tussen het energiegebruik in transport tussen projecties zoals het federaal planbureau die maakt en het noodzakelijk transitiepad.

Een bredere visie op de aanpak van de transportsector in het kader van het energiebeleid zal inzetten op een geïntegreerde aanpak bestaande uit vele facetten. Ze zal sturen op nabijheid, kernverdichting, openbaar vervoer, multimodaliteit en infrastructuur voor zachte vervoersmodi.

Maak het transportsysteem een multifunctionele speler in het energiesysteem

De wens om duurzame brandstoffen te gebruiken stuurt richting elektrificatie en groene synthetische brandstoffen (gas of vloeibaar). Deze zijn eenvoudiger te produceren op basis van groene stroom of innovatieve directe synthese methodes⁸. Dus minder richting biobrandstoffen, terwijl het ontwerp Nationaal Energie- en Klimaatplan hier toch volledig voor lijkt te kiezen. ODE ziet de focus liever verschuiven

richting transportvraagvermindering en elektrificatie voor personenvervoer en synthetische groene brandstoffen voor zwaar transport (en luchtvaart).

Bevoorradingszekerheid blijft mogelijk in tijden van kernuitstap

De wet op de kernuitstap voorziet de sluiting van de zeven Belgische kernreactoren tussen 2022 en 2025. Dit presenteert de Belgische energiesector met de grote uitdaging om tegen dan voldoende stuurbare productiecapaciteit in stelling te brengen om de bevoorradingszekerheid niet in gedrang te laten komen.

⁸ Europese regelgeving verwijst hiernaar als ReFuNoBio's: renewable fuels of non-biological origin

Bevoorradingszekerheid blijft mogelijk in tijden van kernuitstap

Het is duidelijk dat we nieuwe capaciteit zoveel mogelijk moeten invullen met hernieuwbare energie, WKK en flexibiliteit door vraagsturing en sectorkoppeling. Het zal daarbij bijvoorbeeld essentieel zijn dat Elia de verbinding van de Belgische kust naar het achterland voor eind 2025 versterkt zodat de nieuwe offshore wind parken op tijd hun productie op het net kunnen zetten. Uiteraard zal de federale overheid op haar beurt ook op tijd de veiling voor de volgende reeks

offshore wind parken moeten lanceren.

Daarnaast kan een grotere zekerheid op beschikbare capaciteit in het buitenland via de interconnecties bijdragen aan de bevoorradingszekerheid.

Uit de analyse van de nodige capaciteitsblokken blijkt dat de markt niet autonoom voor voldoende capaciteit dreigt te zorgen. Daarom is het zinvol via een capaciteitsmechanisme investeringen te stimuleren. Daarbij is tijdige beschikbaarheid van de nodige capaciteit uiteraard cruciaal, net als het zoveel mogelijk vermijden van marktverstoring of windfall profits. Nieuwe gascentrales kunnen in een overgangsfase een oplossing bieden. Niet meer dan nodig echter want ze dreigen ons wel vast te zetten in langer dan wenselijke afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. Tenzij ze op tijd om kunnen schakelen naar hernieuwbaar gas.

Decentrale oplossingen dragen bij aan bevoorrading

Decentrale oplossingen dragen bij aan bevoorrading

Belangrijker is echter om een eventueel capaciteitsmechanisme maximaal toegankelijk te maken voor decentrale en her-nieuwbare oplossingen. Denk daarbij aan WKK gekoppeld aan warmtenetten, geaggregeerde flexibiliteit en opslag of offshore wind. Minimumgroottes voor projecten om

deel te nemen aan het capaciteitsmechanisme zijn daarbij te vermijden.

Warmtenetten treden op als energiebuffer

Naast grote gascentrales biedt de decentrale opstelling van kleinere WKK-eenheden nieuwe opportuniteiten voor een efficiënt energiesysteem en de verduurzaming ervan. WKK's vlakbij dicht

Warmtenetten treden op als energiebuffer

bebouwde kernen kunnen de bouwstenen vormen voor de uitrol van een lokaal warmtenet en zo bijdragen aan een efficiënte collectieve woningverwarming. In de toekomst kan dit warmtenet en tegelijk ook alle aangesloten warmteverbruik duurzaam worden door de vervanging van de gas-WKK door een duurzame bron. Als het warmtenet er al ligt, moet

op dat moment alleen de investering in de groene warmtebron gebeuren. Bovendien kan je WKK's voeden met biomassa of groen gas: vandaag is al 14% van de door WKK's geproduceerde elektriciteit hernieuwbaar.

De recente studie van het Europese project Heat Roadmap Europe berekent voor België in de residentiële warmteleveringen een optimaal aandeel van 37% warmtenetten (momenteel 1%)⁹. Dat aandeel kan nog hoger uitkomen als we ook industriële warmteleveringen inrekenen. In het 2050-scenario komt de helft van de warmte uit WKK, aangevuld met 1/4 uit warmtepompen en 1/6 uit thermische zonne-energie. Industriële restwarmte maakt het plaatje rond. Bij een totale warmtebesparing van 25% in woningen tegen 2050 levert de uitrol van warmtenetten een jaarlijkse besparing op van 440 miljoen euro in de systeemkost van energie.

In de energietransitie bekijken we best de optimale combinaties tussen de verschillende energie-behoefte, zoals de interessante link tussen elektriciteit en warmte: een grote thermische opslag kan overschotten van wind- of zonnestroom in de vorm van warmte bufferen om op een later tijdstip een warmtenet te voeden. Zo'n warmtebuffer is ook voor een WKK interessant: bij flexibele stroomproductie gaat de warmte niet verloren maar wordt ze opgeslagen. Het is daarom geen toeval dat in de stad Kopenhagen het transport van warmte en elektriciteit door éénzelfde beheerder gebeurt, precies om de wisselwerking tussen stroom en warmte optimaal te sturen. In Gent kreeg het stadsverwarmingsnet recent een grote thermische opslag om de inzet van de nieuwe WKK's te optimaliseren. Het warmtenet van de Duitse havenstad Kiel – dicht bij de grote windmolenparken in de Baltische zee – draait op 20 WKK-eenheden in combinatie met een grote ondergrondse warmte-opslag en een centrale elektrische boiler.

Ontsluit potentieel flexibiliteit

De energietransitie brengt vergaande veranderingen teweeg in het beheer van het elektrisch systeem. Het systeem is historisch gecentraliseerd en voornamelijk door vraag gedreven. Het evolueert meer en meer in de richting van een decentraal model, deels gedreven door de productie in functie van het aanbod van wind en zon. Deze grotere variabiliteit in de productie en de consumptie profielen gaat gepaard met een grotere prijsvolatiliteit. De behoefte aan flexibiliteit stijgt hierdoor en de noodzaak van een markt om deze te valoriseren wordt alsnog meer relevant.

Ontsluit potentieel flexibiliteit

De prosumers, zowel de industrie als de individuele burgers, zullen meer proactief moeten omgaan met hun eigen productie. Dankzij de ontwikkeling van slimme beheer technologieën kunnen ze hun verbruik, productie of opslagbuffer optimaliseren, al dan niet op basis van marktsignalen. Verschillende marktpartijen kunnen consumenten hierin efficiënt bijstaan.

In het verleden waren flexibilitetsmiddelen hoofdzakelijk gecentraliseerd. Het nieuwe potentieel voor flexibiliteit is echter meer gedecentraliseerd. De grootste uitdaging is om dit potentieel

⁹ Paardekooper, Susana et al., Heat Roadmap Belgium: Quantifying the Impact of Low-Carbon Heating and Cooling Roadmaps, Aalborg Universitet, Oct. 2018

te kunnen benutten op distributienetten¹⁰. Daarom moeten de flexibiliteitsmarkten zo toegankelijk mogelijk worden voor alle technologieën.

Flexibiliteit bij producenten of afnemers kan vandaag gevaloriseerd worden ofwel dankzij de balancing producten (netondersteunende diensten van transmissienetbeheerder Elia), ofwel dankzij de groeiende flexibiliteitsmarkt. Elia is bezig met de herziening van de diensten die ze contracteert om deze toegankelijker te maken voor producenten en afnemers op het distributienet. De volgende stap is om deze trend voor te zetten in de intraday en day-ahead markten.

De ontwikkeling van flexibiliteitsdiensten moet volgens ODE een aantal regels respecteren:

- Een **level playing field** creëren, dit betekent dat alle marktpartijen toegang hebben en dezelfde kansen krijgen om hun flexibiliteit te valoriseren, zowel centraal als decentraal en zowel vraagbeheer als productiebeheer;
- De **unbundling** respecteren, er moet een strict onderscheid zijn tussen de gereguleerde partijen verantwoordelijk voor het netbeheer en de toegang tot de flexibiliteitsmarkten en de verschillende marktactoren. De (her)definitie van deze rollen en respectievelijke verantwoordelijkheden is van groot belang gezien de ontwikkeling van nieuwe rollen en activiteiten op de markten;
- Een andere belangrijke uitdaging in de ontwikkeling van een flexibiliteitsmarkt (en het slim beheer van de netten) is **data management**, het beheer van de gegevens en zijn beschikbaarheid voor marktspelers.

¹⁰ Dankzij de betrekking van eigenaren van kleine zonnepanelen installaties (of warmtepompen...), de ontwikkeling van elektrische voertuigen (en de laadinfrastructuur) en van alternatieve vervoermiddelen, de ontwikkeling van opslag, de ontwikkeling van lokale energiebeheer systemen (virtueel of reeel, microgrids, smart grids...) en de uitrol van slimme meters en de toegang tot de productie en consumptiegegevens.

Contactgegevens

Organisatie Duurzame Energie
Koningsstraat 146, 1000 Brussel
Tel. +32 2 218 87 47
www.ode.be
info@ode.be
[@odevlaanderen](https://twitter.com/odevlaanderen)

